

Pierre Loti (1850- 1923)

Asıl adı Louis Marie Julien Viaud olan Fransız asıllı deniz subayı, edebiyatçı Pierre Loti, Nadine Texier ile Jean Théodore Viaud'nun üçüncü çocukları olarak 14 Ocak 1850 tarihinde dünyaya gelmiştir. Loti adı 1872 yılında gittiği Tahiti'de kendisine verilir. Tahiti dilinde zakkum türü olan aynı isimdeki bir çiçeği ifade eden bu ad kendisine kraliçe IV. Pomoré'nin nedimleri tarafından verilmiştir. Ancak Pierre Loti bu adı kullanabilmek için 8 yıl bekleyecektir. Le Monde Illustré dergisinde 1880 yılında yayımlanan bir makalede ve 1881 yılında çıkardığı 'Le Roman d'un Spahi' (Bir Sipahinin Romanı) adlı eserinde Loti adı ilk defa kullanılır. Fransa'nın bir liman şehri olan Rochefort'da doğan Loti'nin çocukluğu sanata eğilimli bir baba, anneannesi, teyzesi, kendinden 19 yaş büyük olan ablası ve 9 yaş büyük olan ağabeyi Gustave ile geçer. Anne tarafı Renaudin ailesi Saint Pierre d'Oléron adasından protestan, denizci bir ailedir. Baba tarafı Viaud ailesinde de David-Henri Tayeau ve ağabeyi Gustave deniz kuvvetlerinde cerrah yüzbaşı olarak çalışmışlardır. Pierre Loti çok istediği denizcilik mesleğine adım atabilmek için Paris'e gider. Denizcilik hayatı, Askeri Denizcilik Okulunu kazanması ile başlar. Kendisi okulu yüz kişi içinden 40. olarak kazanır. Pierre Loti, 17 Yaşında Fransız Deniz kuvvetlerine katılır.1869 yılında okulun uygulama gemisi Jean-Bart ile Akdeniz bölgesine, Kanarya adalarına, Brezilya'ya, Amerika'ya ve Cezayir'e gider. Loti uzak dünyalar ile ilk defa buralarda karşılaşır. Vaudreuil adlı haberci gemisiyle Güney Amerika bölgesine, Flore gemisiyle Paskalya Adasına bölgenin hidrografisini incelemek üzere görevli olarak gider. Bölgenin tüm detaylarını çizimci olarak çizer ve ayrıntıları günlüğüne aktarır. 1870 ve 1907 yıllarında Mısır'a gider. Burada kendisini Mısır milli hareketi içinde tanıdığı Mustafa Kâmil karşılar. 'La Mort de Philae' adlı kitabını arkadaşı Mustafa Kâmil'in 1908 yılında ölümü üzerine ona ithaf eder. 1876 yılında Couronne zırhlısıyla Selanik'e gelir. 7 Eylül 1876 tarihinde İstanbul'a gelen Loti 23 Eylül gününde Le Monde Illustré'ye II. Abdülhamid'in cülus töreninin çizimlerini yollar. Selanik'te karşılaştığı bir Çerkez kızı ile hikâyesini anlatan 'Aziyade' adlı eserini yazar. Eyüp'te bir Türk gibi giyinir, bir Türk gibi konuşur, Arif Efendi adını kullanır. Her şeyin yüzyıl öncesiyle aynı olduğu bu topraklar onu çok etkiler.1887 yılında bu topraklara tekrar geldiğinde ölen Çerkez kızını, yitirdiklerini arar. Bu günlerin ardından 'Fantôme d'Orient' (Doğu'daki Hayalet) adlı eserini tamamlar. 29 Mayıs 1883 tarihinde Uzak Doğu seferine çıkar. Uzak Doğu ile tanışması savaş alanlarında gerçekleşir. Fransa'nın Annam İmparatoruna karşı düzenlediği Tonkin Deniz seferine Atalante zırhlısı ile katılır. Bu savaşı 28 Eylül, 13 ve 17 Ekim tarihlerinde olmak üzere üç makale ile Le Figaro gazetesinde Fransızlara aktarır. Sömürge karşıtı tutumu yazılarında ortaya çıkar. Fransız ordusunu ve Deniz kuvvetlerini küçük düşürecek mahiyette görülen yazıları sebebiyle bakanlık emrinde Rochefort liman amirliğinde görevlendirilmek üzere geri hizmete çağrılır. 1885 yılında Japonya'ya giden Loti burada geçirdiği günlerin sonunda 'Madame Chrysanthème' ve 'Japoneries d'Automne' adlı eserlerini yazar. Kitaplarında Japon kültürünü, zamanın geçmediği anları anlatır. 15 yıl sonra tekrar Japonya'ya gelmesinin ardından ise 'La Troisième Jeunesse de Madame Prune'ü kaleme alır. Kitapta geleneksel Japonya'nın kayboluşundan duyduğu üzüntü anlatılır. 1886 yılında denizin getirdiği mutluluk ve matemi anlattığı, bir balıkçı kasabasında geçen 'Pêcheurs d'Islande'ı (İzlanda Balıkçısı) yazar. Edebiyat dünyasında eser, gerçekçi tasvirleri ile yerini alır. 1888 yılı sonunda Fas sultanına sunulacak güven mektubunu iletmek üzere görevli olan heyetin içinde Fas'a gider. 1889 yılında Hindistan'a doğru yola çıkar. Dönüş yolunda ise İsfahan, Şiraz, Persepolis şehirlerine uğrar. 'Vers Ispahan' (İsfahan'a Doğru) adlı eseri bu gezisinden sonra yayımlanır. Kitapta bu bölge zamanın durduğu, sakin ve huzurlu topraklar olarak anlatılır. 1890 yılında Pierre Loti İstanbul'a tekrar gelir. Bu sefer saray davetlisi olarak Yıldız Sarayında ağırlanır ve kendisine Mecidiye Nişanı verilir. 21 Mayıs 1891 tarihinde Fransız Akademisi'ne boşalan 13. Koltuk için seçilir. Emile Zola, Ferdinand Fabre, Henri de Bornier rakipleri arasındadır. Bursa'ya 1894 yılında giden Loti izlenimlerini 'La Galilée' adlı eserinde aktarır. Loti'nin

tekrar bu topraklara gelmesi 1903 yılında Le Vautour adlı elçilik gemisinin kumandanı olarak görevlendirilmesi ile olacaktır. Gemide kendisini karşılayanlar arasında genç subay Claude Farrère de bulunmaktadır. Bu dönemde Loti Şehremaneti Meclisi katiplerinden Zeki Megamiz Bey ile Türkçe derslerine başlar. İstanbul'da 15 ay kalır ve 'Les Désenchantées' (Mutsuz Kadınlar) adlı romanını yazar. Romanda Osmanlı kadınının toplumsal durumu ana temadır. Pierre Loti 1910 yılında Deniz kuvvetlerinden emekli olur, Légion d'Honneur nişanını alır. 1922 yılında hayatının son günlerinde Fransız hükümeti tarafından kendisine Légion D'Honneur bir kez daha verilir. 1910 yılında İstanbul'a tekrar gelişinde Divanyolu Caddesi'nde Atik Ali Paşa Camii karşısında Zabit Kemal Bey'in evini üç aylık bir süre için kiralar. İstanbul'a son kez 1913 yılının Ağustos ayında Osmanlı Devleti'nin daveti üzerine gelir. Trablusgarp Savaşı sırasında Türkleri Batı kamuoyunda savunmaları neticesinde büyük bir kalabalık tarafından Galata rıhtımında karşılanır. Pierre Loti İtalya'nın Trablusgarb'ı işgali karşısında Türkleri savunduğu yazılarıyla siyasal bir tavır içine girer. Can Çekişen Türkiye adlı kitabında bu tavrının daha az kişisel sebeplere dayandığını ifade eden Pierre Loti için yeni bir dönem başlar. Uzak dünyaların insanı Pierre Loti bu dönemde bir hak savunucusu olarak emperyalist savaşların karşısında durmaktadır. Bu tavır ölümüne kadar devam edecektir.

İtalya'nın Trablusgarb'ı işgali karşısında Trablusgarb savaşı ile ilgili görüşlerini kendisine soran İtalyan gazeteci Tito Mazzoni'yi 6 Aralık 1911 tarihli Le Figaro gazetesinde 'Ben hak ve şanı öbür tarafta görüyorum. Atalarından kalan toprakları şaşırtıcı şekilde savunan Türklere görüyorum' sözleriyle yanıtlar. 3 Ocak 1912 tarihinde Türk- İtalyan savaşı adlı yazısı Le Figaro gazetesinde yayımlanır. Afrika'da gördüğü bir pars ve avı arasında yaşanan amansız mücadeleyi bu savaşın tarafları arasındaki mücadeleye benzetir. Yazısında bu eşitsiz mücadelede Avrupa'nın seyirci durumuna değinir ve gerçek olarak bildiği şeyleri söylemeyi görev saydığını belirtir. Pierre Loti I. Balkan Savaşı başladığında New York'ta bulunmaktadır. 'La Fille du Ciel' adlı oyununu sahneye koymak için buradadır. Ekim 1912 tarihinde Başkan William Howard Taft ile barışın sağlanması hususunu konuşur. Le Matin gazetesinde 13 Ekim 1912 tarihinde Türkleri savunan yazılarına devam eder. Loti'nin cüretkâr yazıları sonucunda gazetelerin abonelerinin aboneliklerini iptal edecekleri yönündeki ifadeleri karşısında Loti Le Figaro gazetesinden ayrılır. Jean Jaurès'in daveti ile L'Humanité gazetesinde yazmaya başlar. 14 Eylül 1913 tarihli Şehbâl dergisinde Osmanlı Devleti'nde devrin ileri gelenleri altı sayfalık bir yazı ile Pierre Loti'ye teşekkürlerini sunarlar. Enver, Cemal Beyler, Celal Nuri, Celaleddin Arif, Abdullah Cevdet gibi isimler yazarlar arasında bulunmaktadır. 1913 yılında Pierre Loti'nin gazetelerde yazdığı makalelerden, tanıkların mektuplarından oluşan 'La Turquie Agonisante' (Can Çekişen Türkiye) adlı kitabı çıkar. Pierre Loti siyasal tavrı karşısında tehditler ve eleştiriler alır. Bulgar ordusundaki Torkom adlı asker tarafından Paris'te düelloya davet edilir. 8 Kasım tarihli Le Figaro gazetesinde bu tehdide komik bir meydan okuma şeklinde yanıt verir. Nazım Hikmet de Pierre Loti'yi Doğu karşısında sergilediği oryantalist yaklaşımı sebebiyle sert bir dille eleştirir.

I. Dünya Savaşı başladığında Pierre Loti emekli bir deniz subayıdır. 64 yaşındadır. Savaş başladıktan sonra Rochefort Denizcilik bölge komutanı Amiral Amelot'nun yanına giderek orduya katılma isteğini belirtir. Savaş sırasında tarafsız kalan İspanya Kralı XIII. Alphonso ile İtalya'da Kral III. Vittorio Emanuele ile görüşmeler gerçekleştirerek ara buluculuk görevini yerine getirir. Ağustos 1915 tarihinde Fransa Cumhurbaşkanı Raymond Poincaré ile Alsace bölgesinde incelemelerde bulunur. 1918 yılında 68 yaşında olan Loti'nin sağlık durumu bozulur ve dinlenmeye çekilir. Ancak Türkler lehine görüşlerini yazmaya devam eder. L'Echo de Paris gazetesinde 1 Kasım 1918 tarihinde Türkler hiçbir zaman bizim düşmanımız olmamıştır diye yazar. L'Information gazetesinde 15 Haziran 1919 tarihinde **İzmir'in işgalini** milliyetler ilkesine karşı işlenmiş bir cinayet olarak gördüğünü belirtir. 1919 yılının başında ön yargılara karşı bir savaş olarak nitelendirdiği Ermeniler tarafından işlenen katliamları anlattığı broşürünü yayımlar. Aynı yıl 'Les Alliés

qu'il nous faudrait' (Bize Lazım Gelen Müttefikler), 1920 yılında ise 'La mort de notre chère France en Orient' (Sevgili Fransa'mızın Doğu'daki Ölümü) adlı kitaplarını yazar. **Mondros Ateşkes Antlaşması**nın 7. Maddesine dayanarak Adana, Maraş, Antep ve Urfa bölgelerini işgal eden Fransa'ya karşı Loti Le Temps gazetesinde Türklerin bağımsızlık ve yenileşme ideallerinden övgüyle bahseder. 1919 yılı Temmuz ayında Divanyolu caddesinde ikamet ettiği evine Türk halkının şükran ifadesi olarak metnini Yusuf Razi Bey'in yazdığı bir kitabe yerleştirilmesine karar verilir. 31 Mart 1919 tarihinde İstanbul Darülfünun'u Edebiyat ve Felsefe şubesi tarafından şeref diploması ile ödüllendirilir. Aralık ayında Matbuat Cemiyeti üyesi 40 kadar üye tarafından Pierre Loti Cemiyeti'nin kurulması ve 23 Ocak gününün de Pierre Loti günü olarak kabul edilmesi kararlaştırılır. Pierre Loti günü etkinlikleri 1927 yılına kadar düzenlenir. 23 Ocak 1920 tarihinde İstanbul Üniversitesi'nde adına düzenlenen toplantıda Abdülhak Hamid'in teşekkür mektubu okunur, Süleyman Nazif ve **Yahya Kemal** bir konuşma yaparlar. 14 Ocak 1950 tarihinde Pierre Loti'nin 100. doğum yıl dönümü nedeniyle İstanbul'da bir anma toplantısı düzenlenir. Abdülhak Şinasi Hisar Pierre Loti'yi, onun Türk sevgisini yazdığı eserleriyle anlatan bir konuşma yapar.

Kilikya bölgesini terk etmek düşüncesinin ağır basmaya başlamasıyla Fransa Ankara Hükümeti ile görüşmelere başlar. Aristide Briand'ın gönderdiği temsilci Franklin-Bouillon ile Hariciye Nazırı **Yusuf Kemal Bey** arasında 20 Ekim 1921 tarihinde **Ankara Antlaşması** imzalanır. Pierre Loti Ankara Antlaşması sürecinde hastadır. 1921 yılı mart ayında ilk felç nöbetini geçirmiştir. Aynı ay Büyük Millet Meclisi Hükümetinin Dışişleri Bakanı **Bekir Sami Bey**'e kısa bir mesaj yollamıştır. 25 Mart 1921 tarihinde Les Echos de l'Islam gazetesinde Ankara kahramanlarına en sıcak sempaticilerimle diye yazmıştır. Pierre Loti'nin durumu geçirdiği ikinci felç krizinden sonra yazı yazamayacak kadar kötüleşir. **Gazi Mustafa Kemal** Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Reisi olarak 4 Eylül 1921 tarihinde Kurtuluş Savaşı'nın en tehlikeli dönemlerinde Pierre Loti'ye Türk Milletinin hakkını savunan tavrı karşısında minnet ve şükranlarını sunan, kendisine şehit düşen erlerin yetim kızlarının dokuduğu bir halıyı hediye etmek istediğini belirten bir mektup yazar. Temsilci olarak **Ahmet Ferit Tek**'in eşi Müfide Ferit Tek Gazi Mustafa Kemal'in yazdığı mektup ile yetim kızların dokuduğu halıyı Loti'ye Rochefort'da bulunan evine getirir. Bu mektup Loti'yi hareketsiz döneminde canlandırır. Hasta Loti Türk heyetini kapıda, ayakta karşılar. Gelen heyeti Rochefort'da Rönesans salonu, Gotik salonu, Çin, Arap odaları gibi odaların bulunduğu, her odasının farklı bir atmosferi olan evinde Türk odasında ağırlar. Gazi Mustafa Kemal'in mektubunu Türkçe okutan Pierre Loti Türkiye ile ilgili sorular sorar. Çanakkale'yi, Milli Mücadele'yi bilen, Gazi Mustafa Kemal'i giyaben tanıyan Loti'yi bu ziyaret çok heyecanlandırır. Pierre Loti kapıda heyeti 'Yaşasın diri Türkiye' sözleriyle uğurlar. Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın kendi el yazısıyla gönderdiği mektubuna ve hediyesine teşekkür etmek için sekreteri Jean Berger'ye yazdırdığı mektubunda Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya kalbi teşekkürlerini sunar. İzmir'in kurtuluşunu gören Pierre Loti **Lozan Antlaşması**nın imzalandığını göremez.

Pierre Loti son günlerini Hendaye'da bulunan evinde geçirmek ister. Bakhar Etchéa (yalnız ev) adını verdiği evinde 10 Haziran 1923 tarihinde ölür. Akademi üyesi, Légion d'Honneur madalyası sahibi Pierre Loti için devlet töreni düzenlenir. Törene Fransa eski başbakanlarından arkadaşı Louis Barthou yanında Fransız devlet adamları, Lozan'da bulunan Türk heyetini temsilen ise Ahmet İhsan Bey katılır. Cenazede çelenkler üzerinde Türk halkının saygı ifadeleri yazılıdır. Pierre Loti ata toprağı Saint Pierre d'Oléron Adasında aile evinin bahçesinde toprağına verilir. Mezar taşında sadece ismi Pierre Loti yazmaktadır.

Bahar GİDERSOY

KAYNAKÇA

AKYÜZ, Yahya, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu**, TTK Basımevi, Ankara 1988.

BRODİN, Pierre, **Pierre Loti**, Çev. Vahdi Hatay, MEB, Ankara 1973.

EDOUARD-BRIQUET, Pierre, **Pierre Loti et L'Orient**, Imprimerie du Journal de Genève, Genève 1945.

HİSAR, Abdülhak Şinasi, **İstanbul ve Pierre Loti**, YKY, İstanbul 2005.

QUELLA-VİLLEGER, Alain, **Pierre Loti: Gezegen Seyyahı**, Çev. Aysel Bora, YKY, İstanbul 2002.

20/05/2022 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/pierre-loti-1850-1923/?pdf=3413> adresinden erişilmiştir